

De Rosdoek

nr 67

heemkundige studiekring
De Acht Zaligheden

REDACTIETEAM:

Th. van der Aalst, Ganzestraat 17,
5527 GA Hapert.

H. Backbier, Heike 6,
5512 NJ Vessem.

J. v.d. Biggelaar, Kerkstraat 13,
5513 AP Wintelre.

J. v. Hout, Oude Provinciale weg 15,
5527 BM Hapert.

H. Huijbers, Weverstraat 10,
5524 BE Steensel.

A. Kockx, de Pottenbakker 44,
5506 GD Veldhoven.

WIJZER VAN!

Coppens levert hoogwaardig voer tegen scherpe prijzen.

En Coppens zorgt voor **totaalbegeleiding**.

Met o.a. gratis computerbegeleiding voor de verschillende diersoorten.

En met gespecialiseerde voorlichting op het gebied van diervoeding,
huisvesting, preventieve gezondheidszorg, klimaatsverbetering e.d.

Helemaal toegespilst op verhoging van het rendement.

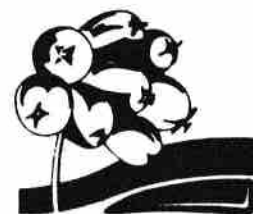
Neem contact op, u wordt er altijd wijzer van!

COPPENS
MENGVOEDERS bv
HOOGELOON

Postbus 1010, 5528 ZG Hoogeloon, tel. 04978-1840

VOER VOOR RENDEMENT

**heemkundige studiekring
de acht zaligheden**

HEEMKUNDEVERENIGING 'DE HOOGЕ DORPEN'
VESSEM WINTELRE KNEGSEL

D E R O S D O E K

Aflevering 67

oktober 1993

Verschijnt 4 x per jaar

Redactieadres: Th. v. d. Aalst, Ganzestraat 17,
5527 CA Hapert.
tel. 04977-81671.

Administratie: C. Witmer, Nijverheidslaan 16,
5506 EE Veldhoven.
tel. 040-536568.

De volgende Rosdoek verschijnt in dec. '93

IN MEMORIAM GERRIT BEEEX.

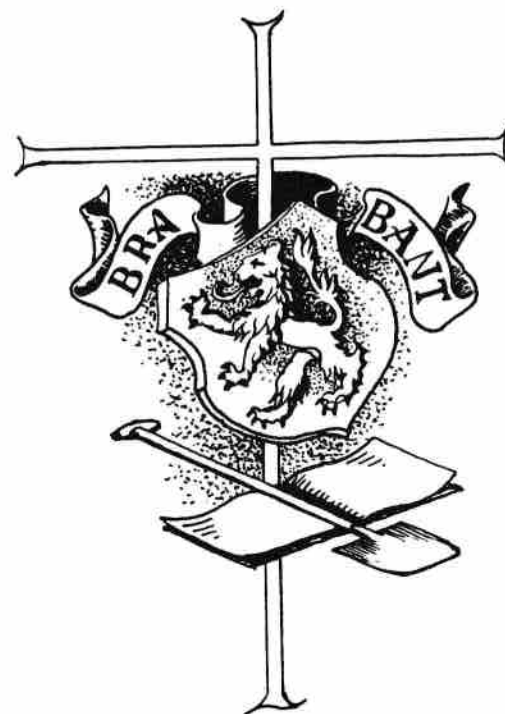
GERRIT BEEEX

Oud-Provinciaal Archeoloog
Mede-Oprichter van Brabants Heem

Geboren te Hoogeloon 25 juli 1912
Overleden te Geldrop 2 juni 1993

Op dinsdag 8 juni had in zijn oorspronkelijke parochiekerk van St. Pancratius te Hoogeloon de plechtige uitvaart plaats van Gerrit Beex. Na een rijk gevuld en gevarieerd leven overleed hij op 2 juni te Geldrop. Gerrit, mede oprichter van Brabants Heem, stond ook aan de wieg van onze kring: "De Acht Zaligheden". Vele jaren was hij een actief en gezien bestuurslid van die Kring, om welke reden hij dan ook al jaren erelid was. Zijn aangeboren belangstelling, vooral voor archeologie, heeft van het begin af een duidelijke

lijke stempel gedrukt op de activiteiten van en binnen de Kring. Denken wij maar eens aan de vele opgravingen die binnen ons kringgebied in de loop der jaren, mede dank zij zijn inzet, zijn uitgevoerd. Oorspronkelijk als amateur archeoloog, later als provinciaal archeoloog. Aan de vele publicaties die hiervan en hierdoor verschenen, waardoor niet enkel de wetenschap werd gediend, maar ook de belangstelling voor onze omgeving werd opgeroepen. Vergeten we ook niet de vele excursies, vooral binnen onze Kring, die we mede onder zijn leiding konden maken. Hij was in die tijd ook een trouw bezoeker van de Heemkundige Werkkampen van de Stichting. In een van deze kampen leerde hij ook de vrouw kennen met wie hij later getrouwd is.

Gerrit Beex, de man die de meesten van ons kenden in z'n khaki pak; de outfit van de archeoloog. Heel treffend was het dan ook dat zijn stoffelijk overschot bij de uitvaart en begrafenis werd gedragen door zijn vrienden uit de archeologische wereld, in, wat men wel noemt, de vakkleding.

Op de foto van zijn gedachtenisprentje, dat hierbij wordt afgedrukt, treffen we hem ook zo aan.

Veelbetekenend is het ook dat de voorzijde van dit eenvoudige prentje wordt gesierd met het oorspronkelijke symbool van de Stichting Brabants Heem: het kruis, de spade en het boek. Dit laatste als teken van de wetenschap.

Hieruit mag iedereen de betrokkenheid van Gerrit met het eigen heem ervaren.

Het deed ook goed vele vrienden, waarbij ook leden van onze Kring, op de uitvaart en begrafenis aanwezig te zien.

Zijn veelheid van werken, zijn kennis, zijn interesse en inzet, de waardering en de vriendschap van zovelen zullen voor ons allen de gedachtenis aan hem levendig houden.

Moge dit voor zijn vrouw en voor zijn zoon Willem tot steun zijn. Gerrit, rust in vrede.

Oerle, juli 1993,

Th. v. d. Ven, Voorzitter.

**VECHTEND OM
KOCKAERTSKOLK, TURKENSHOEK EN
MOONKENSPUTJE.
DEEL III.**

Op 15 september 1767 werd opnieuw een (laatste ?) rekest gezonden naar de Raad van State in Den Haag. Bij de figuratieve kaart van het betwiste gebied voegde Bergeijk nog de volgende bedenkingen:

1) De Cockaertskolk achter de Toirkenshoek is

wel degelijk de echte scheidingspaal zoals blijkt uit de 3 getuigenissen van Luyksgestellaren in 1765.

2) Die Cockaertskolk ligt in en aan de waterloop, heeft daar een kromming zoals er meer draaiingen of kolken zijn, waardoor de loop 'kolkgracht' wordt genoemd. Wat Lommel aanwijst is een gegraven kuiltje, dat eertijds diende als verzamelput voor beestenschitten, die er met de korf werden ingedragen. De scheidingslijn werd reeds in 1616 vastgesteld en liep vanaf Turkenshoek recht op de Neerpeltse toren en de Cockaertskolk door Lommel aangeduid kan nooit op deze rechte linie gebracht worden.

3) De grenslijn werd aangeduid met 3 grote aardhopen tussen Toirkenshoek en Moonkensputje en met 3 heel grote aardhopen van Moonkensputje naar Craneven Sand. De betwiste grond ligt tussen de op de landmeterskaart aangeduide letters C-D-E-Z-L, is groot 3239 loopens Bossche maat (550 ha. 63 a.), zijnde 622 morgens; elke morgen geschat op 25 gulden belooft de totale som 15.550 gulden. Bovendien is er nog de driehoek tussen de Witte Bergen, het Craneven Sand en de linie van de Witte Bergen naar de Rietkolk, groot 745 loopens Bossche maat, zijnde 143 morgen Rijnlands 28.

Terwijl Bergeijk alle mogelijke verklaringen inzamelt laat ook Lommel zich niet onbetuigd. Op 4 november 1767 getuigen 7 inwoners van Heuvel en Lutlommel, oud tussen 63 en 85 jaar, samen met de schepenen in het jaar 1739 in de heide te zijn geweest en vanaf de grensmaal Craneven Sand zuidwaarts tot aan een zekere Steen tegenover de stenen brug van Neerpelt (omtrent de Borkelse brug) een gracht werd opgeworpen, de Lommelse gracht, scheiding tussen Pelt en Lommel. Langs deze gracht tot aan Craneven Sand hebben de ingezetenen van beide gehuchten altijd turf gestoken, heide gehaald en vee gehoed zonder ooit enige weerstand te

hebben ondervonden 29.

Dan volgt de resolutie van de Raad van State der Verenigde Nederlanden dd. 29 juni 1769. Bij vonnis van de Leen- en Tolkamer van 25 juli 1769 zal de grens vanaf Craneven Sand in rechte lijn lopen tot aan de Egelsweg en zo verder tot aan de Rietkolk, in een waterachtige laagte gelegen waar een waterloopje de Lommelse gracht doorsnijdt en afgepaald worden volgens de Resolutie van de Raad van State van 29 juni 1769.

Op 9 augustus 1769 doet Bergeijk nog een ultime poging om met Lommel tot een minnelijke overeenkomst te komen. Langs Jan Willem Daniel De Jongh, stadhouder van het kwartier Kempenland, worden aan Lommel 4 voorstellen overgemaakt, te meer omdat de Leen- en Tolkamer meent dat het voor beide gemeenten het profijtelijkst zou zijn tot een minnelijk accoord te komen:

- 1) of beide dorpen zouden de aart gemeenschappelijk gebruiken zoals in 1331 uitgegeven, wat Lommel in 1736 voorgesteld had;
- 2) of beide dorpen krijgen gemeenschappelijk gebruik van heide en vroente vanaf het kuiltje (schitkuiltje, Lommelse Cockaertskolk) langsheen de Kolkgracht tot aan Toirkenshoek en van daar langs de voerwegen tot Moonkensputje; vervolgens nevens de Lommelse dijk (vroeger Venbergse weg of Hooiwegen) tot aan de Witte Bergen (of Craneven Sand waar Lommel weinig of geen turf komt steken) en zo verder zuidwaarts langs de Pelterweg tot aan de Steen zou men hopen opwerpen;
- 3) of vanaf het (schit)kuiltje langs de weg Luyksgestel-Neerpelt tot Moonkensputje en vandaar langs 4 aardhopen naar Craneven Sand en zo verder naar de andere grenspalen, waarbij het hoeden en stouwen van beesten en schapen als vanoudsher gemeenschappelijk blijft;
- 4) of vanaf de eerste paal aan de Witte Bergen (Craneven Sand) verder zuidwaarts in rechte linie tot aan de Steen op het einde van de

opgeschoten gracht niet ver van de Rietkolk tegenover de Lommelse Leukens (in 1736 door Lommel voorgesteld en door de Raad en Rentmeester-generaal der Domeinen aangehaald en overgegeven aan de Raad van State) 30.

Lommel gaat niet in op deze voorstellen en houdt zich natuurlijk aan de Resolutie van de Raad van State van 29 juni 1769. Op 13 augustus 1770 begeeft zich het volgende gezelschap naar Bergeijk om er de definitieve grenzen af te bakenen:

Mr. Stephanus Rosendaal (vertegenwoordigt de Raad en Rentmeester-generaal der Domeinen van Brabant), Mr. Antony Jan de Vlieger en Abraham Verster (Leenmannen in de Leen- en Tolkamer van de Meierij van Den Bosch), bijgestaan door Mr. Johan Hendrik van Heurn (griffier van de Leen- en Tolkamer). 's Anderendaags, 14 augustus 1769 rijden ze naar Craneven Sand.

Hier ontmoeten ze: De Jongh (stadhouder van de schout van Kempenland) met 4 afgevaardigden voor Bergeijk (president Jan Remaar, schepenen Johan van Beverwijk, Johan Christiaan De Haas en substituut secretaris Jacob Gerart De Haas), 3 voor Westerhoven (schepen Pieter Goyers, rekenmeester Francis Jan Evers en borgemeester Antony Jan Evers), 1 voor Borkel (borgemeester Michiel Snellers), 6 voor Lommel (schepen-president Willem Scriba, schepenen Jan Van Ham, Dirk Moons, Gerard Slegers en Mathijs Dielis, alsook Johan De Jongh, loco secretaris).

De afpaling van 1739 wordt goedgekeurd en een boete van 60 gouden realen wordt voorzien voor wie de huidige afpaling zal verstoren. Eerst werd de eiken paal geplaatst aan Craneven Sand (paal van 12 voet hoog, 1 voet in het vierkant dik, achtkantig, van boven spits en wit geverfd), rondom werden 7 'jongers' of keien gelegd, waaronder 1 witte, daarop 1,5 voet grond hoopsgewijs tegen de paal met nog eens 20 keien. Dan werd de laatste paal geplaatst aan de Rietkolk in een waterachtige laagte:

een eiken paal van dezelfde afmetingen, die hier 5 voet in de grond werd gezet en 7 voet erboven uitstekend, rondom in de grond 8 grotere 'jongers', waarop 1 voet aarde, dan nog eens 24 kleinere keien, daarop 2 voet grond. Voor het plaatsen van de middelste paal aan de Egelsweg werd aan Craneven Sand een heivuur ontstoken om de rechte linie beter te zien, doch de rook werd door de wind tegen de grond geslagen, zodat landmeter van de Wijer gelast werd alles in rechte lijn te brengen. De volgende dag, 15 augustus 1770, om 9 uur 's morgens was het gezelschap terug aan de Rietkolk samen met de regenten der beide gemeenten. De vertegenwoordiger in naam der Staten-generaal der Verenigde Nederlanden sprak 'de ban en vrede' uit over de paal, bezwerende dat niemand deze paal mag verstoren op boete van 60 gouden realen. Van daar trokken ze naar de paal Egelsweg terwijl ingezetenen van Bergeijk aardhopen opwierpen. De paal Egelsweg was identiek aan de 2 vorige, werd in de grond gegraven met rondom 7 'jongers' (2 witte en 5 blauwachtige) daarop een voet grond, nog eens 23 kleinere 'jongers' rondom en hierop een voet aarde. Dezelfde 'ban en vrede' werd ook hier uitgesproken over de paal. Vervolgens ging het naar de paal Craneven Sand, terwijl intussen op de aangeduide plaatsen 10 aardhopen werden opgeschoten over een afstand van 410,5 Bossche roeden (2360 m.); tussen de Egelsweg en Rietkolk waren er ook 10 hopen over een afstand van 415,5 Bossche roeden (2389 m.).

Over de paal Craneven Sand werd tenslotte dezelfde 'ban en vrede' herhaald door de vertegenwoordiger van de Raad en Rentmeestergeneraal der Domeinen. De afstand Craneven Sand-Cockaertskolk bedroeg 639 Bossche roeden, terwijl de hoek 8715' beliep 31.

's Anderendaags, 16 augustus 1770, is de afvaardiging naar 's Hertogenbosch afgereisd. De onkostennota die volgde zou niet minder dan 635 gulden 4 stuiver 8 penningen bedragen,

waarvan Bergeijk en Lommel elk de helft dienden te betalen. Misschien wel even interessant hoe sommige kosten berekend werden:

-23 juli 1769:

-aan expresse aan Leen- en Tolkamer: 2-14-0

-2,3 en 4 augustus 1769:

-aan eten, drinken, logement, haver en hooi voor de paarden, verteerd door Heren der Leen- en Tolkamer met deurwaarder en domestiek ten huize van Christiaan Verhoeven in Bergeijk: 56-6-0

-4 december 1769:

-aan griffier van Heurn voor inspectiekosten door de Leen- en Tolkamer gedaan: 164-15-8

-aan Rentmeester Rosendaal voor barrier- en weggeld: 2-4-0

-aan deurwaarder C. Molhuizen: 14-12-0

-13, 14, 15 en 16 augustus 1770:

-aan Leen- en Tolkamer voor afpaling der grenzen: 277-4-0

-aan Jan Braakhuisen voor levering van 3 eiken palen, keistenen, bakens en karrevrachten (elke paal 7 gulden): 26-19-0

-aan personen en kinderen die paal en keien door het moeras naar de Rietkolk brachten en stelden: 2-10-0

-aan rotten van de Bergeijkse gehuchten Eijkereijnt, Broekstraat en Loo die met de landmeter de ketting hielpen dragen, de bakens steken de palen stelden en de aardhopen opschoten gedurende twee dagen na mekaar: 51-0-0

-aan landmeter van de Weijer (te Boxtel wonende): 37-0-0

a) nazicht van de figuratieve kaart te Den Bosch samen met Mrs. Rosendaal en Bastide: 3-0-0

b) 4 dagen (4,25 g. per dag) met

regenten naar Bergeijk om plaats der palen te bezoeken: 17-0-0
 c) 4 dagen om 3 palen te stellen, afstand meten van Kraneven Zand tot Kokkerskolk: 17-0-0

Totaal 635-4-8

Voor de afpaling op 13, 14, 15 en 16 augustus 1770 (totaal 277 gulden 4 stuivers 0 penning-en) werden de volgende vergoedingen en kosten uitbetaald:

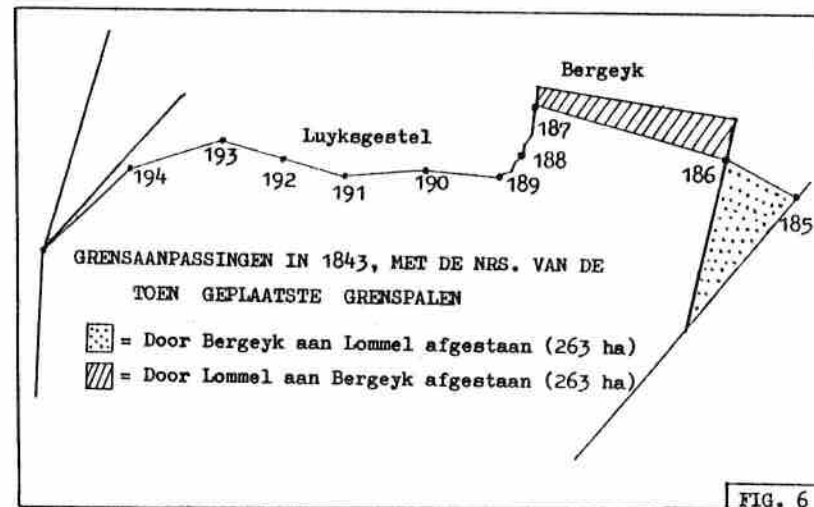
-25 november 1769:
 -geschreven om op 5 december visie der wederzijdse stukken te hebben: 0-18-0
 -port van het antwoord: 0-2-0
-15 januari 1770:
 -kopie van de inventaris: 3-12-0
 -port missive substituut secretaris voor deze kopie: 0-2-0
-13,14,15 en 16 augustus 1770:
 voor de afpaling der grenzen:
 -aan de Rentmeester: 48-0-0
 -aan de 2 Leenmannen: 48-0-0
 -aan de Griffier: 24-0-0
 -aan de voiture: 24-0-0
 -verteerd te Bergeijk: 59-2-0
 -verteerd te Oirschot: 18-10-0
 -weg- en barriergelden: 7-8-0
 -aan de deurwaarder: 19-9-0
 -idem: 248-9-0
 -voor 2 maal opmaken van het verbaal en de zegels: 24-1-0

Totaal: 277-4-0 (32)

De grenzen schenen nu definitief vastgelegd, maar overtredingen bleven niet uit. Op 22 augustus 1775 werden 9 Lommelse ossen, 4 wagen en 1 kar aangehouden op Bergeijks gebied omtrent tegenover de 2de houten paal. Ingezetenen van den Heuvel hadden er hei gemaaid en wilden die meevoeren naar Lommel. Ze werden echter gearresteerd door 10 inwoners van de

Bergeijkse gehuchten Broekstraat en Loo. Jan Maas, ook van den Heuvel, stelt zich echter borg voor de weduwe Hendrik Aalen, de weduwe Jan Nellen, de weduwe Jan Dingens en de weduwe Peter Maas. Op 4 september 1775 betaalt hij 75 gulden aan boeten en kosten 33.

Grensaanpassing en definitieve afbakening in 1843.

De definitieve huidige grensafbakening tussen Lommel en Bergeijk (zie fig.6) kwam pas tot stand nadat de koning van Nederland, Willem I, op 19 april 1839 eindelijk het 'Verdrag der 24 artikelen' ondertekend had. In uitvoering van art. 40 van de 'Grensconventie van Maastricht' van 8 augustus 1843 werd op 5 december 1843 tot de grensafbakening tussen Luykgestel-Bergeijk-Lommel overgegaan. Door toedoen van de commissarissen Noël en Houben, ingenieur-verificateur van het kadaster te 's Hertogenbosch werden 3 grenspalen voorzien waartussen een rechte demarkatielijn liep:
 1) van paal 185 (oude grens met Neerpelt) naar paal 186 (bij huidige douanepost aan de Barriër): ongeveer 263 ha. gaan aldus over naar Lommel;

2) van paal 186 naar paal 187 (op oostelijke oever Elsloop, doch het midden van de loop zal de scheiding zijn tussen Luyksgestel, Bergeijk en Lommel): ongeveer 243 ha. gaan naar Nederland.

Op 5 december 1843, 's middags, in aanwezigheid van burgemeester Willem Karel Koeckhofs voor Lommel en Theodoor Maes voor Bergeijk werden de schikkingen van de 'Grensconventie' voor uitgevoerd verklaard ³⁴.

Een koninklijk besluit van 11 december 1843 maakte voornoemde internationale afspraken binnen België uitvoerbaar ³⁵ en op 18 en 20 november 1844 tenslotte ondertekenden de burgemeesters van Mol, Lommel, Bergeijk en Luyksgestel een proces-verbaal van definitieve grensafbakening ³⁶.

Voetnoten:

28. SAZOB: Fonds Bergeijk, 49-A, oud nummer.
29. SAZOB: Fonds Bergeijk, 49-A, oud nummer.
30. SAZOB: Fonds Bergeijk, 49-A, oud nummer.
31. SAZOB: Fonds Bergeijk, 49-A, oud nummer.
32. SAZOB: Fonds Bergeijk, 49-B, oud nummer.
33. SAZOB: Fonds Bergeijk, 50, oud nummer.
34. G.A. Lommel: Gemeenteberaadslagingen 1843-1854, zittingen 5 december 1843 en 22 december 1843.
35. E. NUYENS, 'De staatkundige geschiedenis der Provincie Limburg vanaf haar ontstaan tot haar uiteenvallen in 1839', Maastricht, 1956, blz. 139, 146, 148, 175, 181-182.
36. G.A. Lommel, nummer 201.8, doos 11.

Verantwoording:

Voor de opstelling van fig. 2 (Rosdoek 65) werd gebruik gemaakt van verschillende oude kaarten:

- twee 18de eeuwse landmetersschetsen bewaard in de Topografische Atlas van het Streekarchief te Eindhoven, één ervan gedateerd 14 mei 1737;

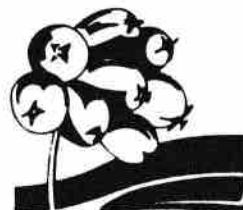
- een manuscriptkaart van Lommel (1/25.000), circa 1830 (Algemeen Rijksarchief 's Gravenhage, Kaartenafdeling, inv. nr. 3.3.41);
- de primitieve kadasterkaarten van zowel Bergeijk (circa 1832) als Lommel (circa 1844);
- de gedrukte kaart van Lommel op 1/20.000, door Philippe Vandermaelen (circa 1845);
- de gedrukte 'Topographische en Militaire kaart van het koninkrijk der Nederlanden' op 1/50.000, (circa 1850), kaartblad 57, (Valkenswaard);
- de gedrukte kaarten van Bergeijk (1/75.000) en van Luyksgestel (1/50.000), in J. KUYPER, 'Gemeente-atlas van de provincie Noord-Brabant' (1865).

Enkel het tracé van de oude weg van Bergeijk naar Pelt was minder duidelijk terug te vinden.

Dank niettemin aan de heren J. Biemans en D. Vangheluwe te Bergeijk, voor hun tips en adviezen.

Adriaan Vandenboer.

(met dank aan Bruno Indekeu voor de illustratieve schetsen)

**heemkundige studiekring
de acht zaligheden**

Nieuwe leden:

Hr. A.P.G. Lieberom, Knegsel.
Mevr. Rademakers - v. Riel, Hoogeloon

KEMPISCH TAALEIGEN 3 EN 4.

Verbuiging van eigennamen.

1. Onderwerp of eerste naamval: geen uitgang.

Piet loopt in de ziektewet. Ik denk dat Klaas ziek is. Dat is Marie die daar loopt. Ge zult Kee heten.

2. Bezitsvorm of tweede naamval: +e of +s.

Dat is Piete fiets. Daar hedde Suskes auto. Annekes haar zit niet goed. Bette mantel is nieuw.

Ook: Piet zijn fiets. Bet d're mantel.

3. Medewerkend en lijdend voorwerp of derde een vierde naamval: +e, behalve als er een bijvoeglijk naamwoord bij staat.

Peer van Janne. Ik geef het Triene. Maar: Ik geef het de dikke Trien. Hedde Bette gezien? Ik zie den oude Klaas voorbijkomen.

Bij verkleinwoorden geldt: + s.

Ik zie Jäntjes voorbijkomen. Geef het Annekes maar.

4. Wanneer er twee of meer eigennamen gebruikt worden, wordt de uitgang slechts een keer toegevoegd en wel bij de laatste.

De namen gelden als een geheel. Hedde Bet van Peere gezien? Dat is Jan van Dirke zijn fiets. Daar hedde Jan van Peer van Toon Driekskes.

Het verkleinwoord.

De regels hiervoor zijn nogal ingewikkeld. Maar een paar hoofdlijnen zijn toch wel te onderscheiden.

1. Achter het hoofdwoord staat -ke of -ken.

Dit geldt voor woorden die eindigen op:

- f: duik - döfke, hof - hōfke,
- l: appel - äppelke,

- m: boom - bōmke, duim - dumke,
- p: hoop - hōpke, lamp - lāmke,
- r: kamer - kamerke, Peer - Pirke,
- s: bos - bōske, doos - dōske.

2. Achter het grondwoord staat -ske of -sken bij woorden die eindigen op:

- k: haak - hakske, bank - bānkske,
- g: dag - dāgske, oog - ögske,
- ng: gang - gāngske, wang - wāngske,
- nk: plank - plānkske, vink - vīnkske.

3. Achter het grondwoord staat -je of -tje bij woorden die eindigen op:

-t of -l, in het laatste geval voorafgegaan door een tweeklank of lange klinker:
bult - bultje, perd - perdje, pot - pōtje, scheel - schältje, bijl - bijltje.

4. Achter het grondwoord staat -leke of -neke bij woorden die eindigen op:

-l of -n: bol - bōlleke, kan - kāneke.

J. A. van Hout.

EEN FAMEUZE LICHTJE JONGE VROUW IN EEN LAZARUSHUIS.

HOE CASTEREN IN 1668 EEN SCHUUR VERLOOR EN WEER TERUGKREEG.

DEEL II.

Vreemde bewoners van het lazarus-huis te Casteren 1668.

Dik gezaaid zijn de berichten over lazarus-huisjes in Zuidoost-Brabant niet. Frenken weet er in Nuene eentje precies te localiseren en wel "in de walburg" 7. Voor Reusel komt er herhaaldelijk eentje ter sprake in het oudste register van armenrekeningen over 1622-1671. In 1653 moet het verzet zijn, verder weg

van het dorpscentrum 8. Dat ook Casteren er vroeger een gehad heeft is aan het begin van dit artikel al aangeduid. In het Algemeen Rijksarchief in Den Haag is daar een fascinerend bericht over bewaard gebleven 9. Dat betreft een brief van de toenmalige rentmeester van de geestelijke goederen in Kempenland, Abraham Tempelaer, op 26 juli 1668 geschreven aan de Raad van State.

Omdat er kort tevoren in Casteren een schuur in vlammen opgegaan was, die deel uitmaakte van een door Wouter Jacobs gepachte landshoeve, was er een flinke schadepost ontstaan. Herbouw zou ongetwijfeld honderden guldens kosten. Reden genoeg om Tempelaer eens uit te laten zoeken of er in deze misschien iemand nalatigheid of schuld ten laste gelegd kon worden. Volgens de rentmeester nu zat die mogelijkheid er dik in. Op 4 juni 1657 had men immers, naar aanleiding van een opzettelijk poging tot brandstichting in Eersel, een Pla-caet jegens de Brandstichters ende Quaetdoenders in Brabant uitgevaardigd. Niet alleen dat de eigenlijke daders sindsdien de doodstraf riskeerden, ook zou de hele dorpsgemeenschap waar zich zoiets voordeed voortaan voor alle door zo'n brand ontstane kosten aansprakelijk worden gesteld 10.

Een echte dader was er in het geval van Casteren nog niet gevonden, maar verdachten waren er genoeg. Van zeer bedenkelijk allooi nog wel. Meerdere "vagebonden ende bedelaers die daer daegelijks lopen ende hennen optrek houden in een laserushuijsken, aldaer gebouwt bij de gemeijnte, niet verre disterende vande pachthoeve ofte affgebrande schuere". Er was zelfs een heel specifieke reden te noemen waarom dat gespuis zo'n duidelijke voorkeur voor dat huisje had. Het werd namelijk bewoond door "een fameuse lichte jonge vrouwe, die voorgeeft datse melaets soude sijn, daerbij de bedelaers ende schoijers haeren optreck hebben".

Nu wist iedereen dat het geen gebruik was "dat men melaetse personen woonplaetsen maect dicht onder andere huizen, maar buijten aende dorpen ende gemeijnten". Ook in Casteren had men zich daar aan dienen te houden, evenals aan het weren van "alle ondeugende landtlopers ende schoijers". Het zou dan ook meer dan wenselijk zijn "'t voirs. huijsken bij dienaers vande justitie weg te doen ruijmen, t'sij vanden heere Landdrost of andere en dat een ander elders bij de gemeijnte ofwel t'selve huijsken buijten aen eenen uijthoeck vande huijsen worde gebouwd".

Artikel 49 van het Echtreglement in het geding.

Hoe hecht de relaties tussen de "fameuse lichte jonge vrouw" en haar vreemde vrijers geweest zijn blijft gissen, maar mogelijk heeft overtreding van artikel 49 van het Echtreglement op de loer gelegen. In 1656 was dat uitgevaardigd, met maar liefst 95 bepalingen. Sommige daarvan behandelden de ondertrouw en de zondagse huwelijksafkondigingen, andere de eigenlijke huwelijksluitingen zelf. Ook ging er een hele serie over allerlei vereisten en beletselen voor het huwelijk, om van de zedelijkheidsbepalingen en de regelgeving inzake echtscheiding nog maar te zwijgen. In artikel 49 werd melaetsheid als beletsel opgevoerd. "Geen Melaetsche sullen immermeer met ghesonde Persoonen die noijt Melaets geweest zijn mogen trouwen, noch oock Melaetse met Melaetse, niet anders als met consent van de Magistraten ende Buijte-Vaders daer sulcks mochte voor komen, op pene van Bannissement". Onmiddellijk gevolgd door twee bepalingen inzake verboden godsdienstige versmeltingen. "Oock geene Christenen onder ons gebiedt gehoorende met eenige Joden, Mahumetanen nocte Heijdenen, op pene als vooren" (art. 50). "Geen gedoopte met ongedoopte sullen inde

Egtreglement,

Over de Steeden en ten platten Lande, in de Heerlijkheden en Dorpen, staande onder de Generaliteit.

IN 's GRAVENHAGE,
 By Hillebrandt van Wouw, ordinaris Drukker van de
 Hoog Mog. Heeren Staaten Generaal der ver-
 eenigde Nederlanden. Anno 1664.
 Met privilegie.

Echtreglement van 1656, naar een druk uit 1664

Kerck ghetrouwt worden, ten zij die eerst gedoopt sullen zijn" (art. 51).

Bezien vanuit de toenmalige tijd kan men zich eigenlijk over geen van de drie bepalingen verbazen, uitgezonderd misschien toch enigszins dat melaatsheidsbeletsel. Dat men daar bij het maken van het Reglement toen überhaupt ook maar aan gedacht heeft.

Een schuur van drie gebinten tot slot (1668)

Of Casteren uiteindelijk ook voor de kosten van de herbouw van de afgebrande schuur heeft moeten opdraaien staat niet voor honderd procent vast. Mocht dat echter het geval zijn geweest dan heeft men voor f 382,- in de boot gezeten. Als volgt voor de verschillende onderdelen gespecificeerd 11.

Overslagh ende staet van kosten dienende tot verval van een nijeuwe schuere van drije gebijnten met eenen oversteeck, op te bouwen op de pachthoeve daer pachter van is Wouter Jacobs tot Casteren.

3	balcken ijder langh 22 voet, swaer 10 duijm	21- 0- 0
6	stijlen ijder langh 14 voet, swaer 10 duijm	18- 0- 0
6	crabeels ijder langh 6 voet, swaer 10 duijm	7-10- 0
2	wormen ijder langh 39 voet swaer 7 duijm	18- 0- 0
16	spreijbande ijder langh 6 voet swaer 3 en 5 duijm	5- 0- 0
300	voetplaijen, soo onder als boven swaer 4 en 5 duijm	19- 0- 0
20	wantstijlen ijder langh 7 voet swaer 4 en 5 duijm	6- 0- 0
6	intogen ijder van 10 voet, swaer 4 en 5 duijm	10- 0- 0
2	covelbalcken lang ijder 22 voet swaer 8 duijm	10- 0- 0
19	gespanten tot dack lang 16 voet, swaer 3 en 4 duijm	18- 0- 0

38 opscheuten tot affhang ijder 14 voet, swaer 3 en 4 duijm	16- 0- 0
28 deelen tot dueren ende dierge-lijcke met vracht	18- 0- 0
timmerloon met sagen	48- 0- 0
spijsckers totte selve	4- 0- 0
1400 herde steenen om de gebijnt-stijlen te metselle	12- 0- 0
10 vat kalck	4- 0- 0
metselloon	3- 0- 0
40 vijmen stro tot het dack	96- 0- 0
voor latten	6- 0- 0
voor deckgerden, roijen ende banden	7-10- 0
voor deckloon	30- 0- 0
voor fithout ende nagels	5- 0- 0
voor aerbeijt van fitsen, leem ende bestrijcken	7-10- 0

facit 382- 0- 0

Hopelijk heeft men met de bouw van de schuur minder problemen gehad dan begin jaren '60 het geval is geweest toen men er in Casteren een-tje voor de beide minderjarige kinderen van wijlen Jan van Hove neer heeft willen zetten 12. Bij het richten van die schuur was alles nog goed gegaan. Een paar dagen later was ze echter "vande stijlstocken gewaeijt", zodat men opnieuw een timmerman in had moeten huren "om die wederom op te wijnen". Binnen de kortste keren was het echter opnieuw mis gegaan. "Item noch aende timmerluij gegeven doen de schuer den tweede keer vande stijlstocken was ge-sprongen 2-0-0". Of dat ook aan een windvlaag te wijten is geweest staat niet vast. Herhaaldelijk heeft men die dagen bier voor de timmerlui laten aanrukken. Misschien hebben die zich daar wel iets te vroeg aan gelaafd.

J. W. Hagen.

Leproos met klepper en wandel-staf

Noten:

7. A.M. Frenken, Memoriaal der dorpen en parochies Gerwen, Nuenen en Nederwetten ('s Hertogenbosch 1948) 141-142.
8. SAREK, Archieven gemeente Reusel, inv.nr. 1412 (Register van armenrekeningen 1622-1671)
9. ARA, Archief van de Raad van State, inv. nr. 2109 II (Allerlei stukken betreffende de vereffening van sloten van rekeningen van diverse ontvangers).
10. J.W. Hagen, "Bernardus Waterbeeck (1654-1692): predikant in een vijandige omgeving", Drie Zaligheden: Eersel, Duizel, Steensel. (Hapert 1989) 129-138, aldaar 129.
11. Als bij noot 9.
12. Als bij noot 4, fol. 284-285.

OVER EEN AFSCHEID.....

**'n ONDERSCHIEDING EN
EEN KATTENDANS.**

Op zondag 27 juni j.l. nam Johan Biemans in het Cultureel Centrum "t Hof" te Bergeijk afscheid als directeur van de Stichting Gemeenschapswerk in die gemeente. Na circa 35 jaren, een lange periode, was de tijd ook voor hem daar om, zoals hij het zelf noemde, "het roer over te geven" aan zijn opvolger, de heer W. Markus.

In de, toch altijd nog plezierige, zaalruimte van het Centrum prezen diverse sprekers, waaronder dokter A. Smulders, het werk, de inzet en de voortvarendheid van de scheidende directeur.

Het valt altijd weer op tot welke prestaties bepaalde mensen in staat zijn. In de praktijk van iedere dag ervaart iedereen het maar als gewoon, dat er gewerkt wordt, maar als je het zo wat meer samengebundeld de revue laat passeren, is het geweldig.

Bovendien ervaar je dan ook dat het niet de tijdspanne alleen is, maar vooral dat ook de wijze waarop de jaren werden volgemaakt, meetelt en zich aandient; de wijze waarop de acties werden opgezet en vaak samen met vele anderen werden uitgevoerd. Het doet goed als je dat eens duidelijk gezegd wordt en dit niet enkel voor de scheidende en zijn echtgenote, nee ook voor de overige aanwezigen, de toehoorders.

Het deed dan ook goed aan allen, dat burgemeester v. Poppel de scheidende aan het einde van zijn speech een koninklijke onderscheiding in de Orde van Oranje Nassau, in goud, opspelde.

Ook onze Kring mag zich hierbij zeker betrokken weten, gezien het vele dat Johan in de voorbije jaren met name voor het Heem van Bergeijk en omgeving heeft verricht. Denken we maar aan het Eicha-museum, het bodemonderzoek waarbij het aanmaken van de oude kaarten anno 1832, het Kempen-project, de Petrus-Bandenkerk met kerkhof en zijn vele publicaties.

Dit is zomaar een greep.

Het moet de onderscheidene een warm gevoel hebben gegeven, dat uiteraard naast zijn vrouw Joke, ook zijn oude vader bij deze huldiging aanwezig was.

Johan, nogmaals en mede namens onze Kring "De Acht Zaligheden", van harte proficiat met de welverdiende onderscheiding. Dit geldt in gelijke mate voor Joke en Uw familie.

De Kattendans.

De nieuwe naam voor het nieuwe Cultureel Centrum van Bergeijk. Een levendige naam, een naam ook, die tot de verbeelding spreekt. Kattendansen, die we tegenkomen in de folklore, in de verhalen en vertelsels en niet te vergeten in vele spreekwoorden en gezegden. Een goede naamgeving en een voorbeeld van hoe het ook kan.

Een gelukwens aan Bergeijk met dit nieuwe Centrum en moge het zijn dat de nieuwe directeur met zijn medewerkers er veel goed werk kunnen doen, in het belang van de Bergeijkse samenleving.

Een nieuw gebouw met een passende naam; een voorbeeldig concept voor het gemeenschapswerk, een nieuwe enthousiaste directeur.

Bergeijk....., het zal waarachtig wel gaan !

Oerle, juni 1993.
Th. v.d. Ven.

VAN DE BOEKENPLANK.

De grensgebieden in het noord-oosten van Brabant ca. 1200-1795: institutionele en juridische aspecten.

Door G.F. van der Ree-Scholten.

Assen: Van Gorcum, 1993.

LII, 301 p. Prijs f. 65,-. ISBN 90-232-2803-0
(Brabantse rechtshistorische reeks; 6)

Ook verschenen als proefschrift KUB Tilburg.

Z'is wel 'n zonde wêrd: 100 Brabantse spreuken vertaald en verbeeld.

Door Cor Swanenberg en Nelleke de Laat.

Delft: Eburon, 1993. 100 p. Prijs f. 19,90.
ISBN 90-5166-326-9.

(Houvaastreeks; nr. 20)

De toekomst is verleden tijd: essays over economie, milieu en landbouw.

Aangeboden aan Jaap Krabbe ter gelegenheid van zijn afscheid van de Landbouwuniversiteit. Onder red. van W.J.M. Heijman en J.A.C. van Ophem.

Delft: Eburon; Wageningen: Landbouwuniversiteit Wageningen, 1993.

264 p. Prijs f. 45,-. ISBN 90-5166-311-0.

(Serie economie, landbouw en milieu; nr. 1)

Zuidoost-Nederland: Oost-Brabant, Noord-Limburg en het Rijk van Nijmegen.

Door Wil Fluit. Rijswijk: Elmar, 1993.

186 p. Prijs f. 24,50. ISBN 90-389-0013-9.
(Elmar wandelgidsen).

De Keltische traditie.

Door Caitlin Matthews.

Deventer: Ankh-Hermes, 1993.

190 p. Prijs f. 29,50. ISBN 90-202-1032-7.
(Hermesreeks: 10).

Oorspr. Engelse uitgave 1989

Architectuur en stedenbouw in 1850-1940.

Dl. 9: Architectuur en Stedenbouw in Noord-Brabant, 1850-1940.

Door J.C.M. Michels;

Eindred. Jan A. van Oudheusden.

Zwolle: Waanders; Zeist: Rijksdienst voor de Monumentenzorg, 1993.

176 p. Prijs f. 35,-. ISBN 90-6630-412-X.

Noord-Brabant Monumenten en Inventarisatie Project.

De middeleeuwen zijn anders: cultuur en literatuur van de 12de tot de 15de eeuw.

Door Jozef Janssens.

Leuven: Davidsfonds, 1993.

227 p. Prijs f. 49,95. ISBN 90-6152-804-6.

(Historische reeks; nr. 12)

Van Allerheiligen tot Sint Juttemis: achtergonden van onze feestdagen.

Door Inez van Eijk.

Utrecht: Kosmos-Z&K uitgevers, 1993.

110 p. Prijs 16,90. ISBN 90-215-2042-7.

Leefbaarheid in landelijke gebieden: een kwestie van aandacht.

Samenstelling en redactie: het onderzoeksbureau van de VNG;

Auteurs: J.J. de Leede e.a.

's Gravenhage: VNG-uitgeverij, 1993.

194 p. Prijs f. 39,50. ISBN 90-322-7602-6.

Wilde bloemen: meer dan duizend soorten in unieke kleurenfoto's.

Door Rogier Phillips. Zevende geheel herziene en bijgewerkte druk.

Utrecht: Het Spectrum, 1993.

Prijs f. 49,90. ISBN 90-274-3066-7.

(Spectrum natuurgids).

Germaanse cultuur en christianisatie van Noordwest-Europa. Door Gerrit Noort.

Utrecht: Interuniversitair Instituut voor Missiologie en Oecomenica; Zoetermeer: Meinema, 1993.

176 p. Prijs f. 29,50. ISBN 90-211-7002-7.

(IIMO research publication; 35)

Noord-Brabant in de negentiende eeuw: een institutionele handleiding.

Door W.G.M. van der Heijden; eindredactie J.G.M. Sanders.

's Hertogenbosch: Rijksarchief in Noord-Brabant; Hilversum: Verloren, 1993.

383 p. Prijs f. 29,90. ISBN 90-6550-367-6.

De dynamiek van religie en cultuur: geschiedenis van het Nederlandse Katholicisme.

Onder redactie van Marit Monteiro, Gerard Rooijackers en Joost Rosendaal.

Kampen: Kok, 1993. 335 p. Prijs f. 50,- (inclusief verzendkosten) ISBN 90-242-6972-5.

Atlas van de flora van Eindhoven, 1980-1989.

Redactie en illustraties: Rian Rensen-Bronkhorst; m.m.v. Peter Backbier e.a.; publicatie van de KNNV, afd. Eindhoven.

Best: KNNV, afdeling Eindhoven, 1993.

388 p. Prijs f. 33,50. (inclusief verzendkosten) ISBN 90-9005836-2.

Besteladres: Parallelweg 11, 5684 LT Best.

Kempische boeren en Vlaamse vissers.

Kunstenaars en volkscultuur omstreeks 1885:

Victor de Buck en Joseph Gindra.

Door Cor van der Heijden en Gerard W.J. Rooijackers.

Eindhoven-Airport: Kempen Group, 1993.

192 p. Prijs f. 49,50. ISBN 90-74271-36-7.

Laverend tussen kerk en wereld: de pastoors in Noord-Brabant, 1400-1570.

Door Arnoldus Johannes Alfonsus Bijsterveld.

Amsterdam: VU uitgeverij, 1993.

508 p. ISBN 5383-199-1.

Proefschrift VU Amsterdam.

Heideontginning en modernisering: in het bijzonder in drie Brabantse Peelgemeenten, 1850-1940.

Door Paulus M.T. Thissen.

Utrecht: Matrijs, 1993. 332 p.

ISBN 90-71241-10-6. Proefschrift Nijmegen.

Mèn Tilbörgrs woordeboek.

Door Henk van Rijen.

Tilburg: Gianotten, 1993.

322 p. Prijs f. 39,50. ISBN 90-71077-21-7.

Van meet af aan: zesdaagse wandeltocht door Kempisch grensgebied.

Door Tom Tacken en Luc van Gompel.

Eindhoven Airport: Kempen uitgevers, 1993.

114 p. Prijs f. 19,90. ISBN 90-74271-47-2.

Van Vriesput tot Klein Duitsland: acht eeuwen Lommelse plaatsnamen (toponymen).

Door Vic. Mennen. Lommel: Museum Kempenland, 1992. ca 450 p. Prijs Bfr. 1350 (excl. verzendkosten). (Publicatie van de V.Z.W. Museum

Kempenland Lommel; 10) Besteladres: Museum Kempenland, Dorp 14, 3920 Lommel (B).

H. Huijbers.

INHOUD:

blz.

In Memoriam Gerrit Beex.	2.
Twee eeuwen grenstwisten.	4.
Kempisch taaleigen.	14.
Een fameuze lichte jonge vrouw in een Lazarushuis.	15.
Over een afscheid, 'n onderscheiding en een kattendans	22.
Van de Boekenplank.	24.

Kampeerboerderij -- Zwembad
»HOEVE-BIESTHEUVEL«

Hoogcasteren 25, HOOGELOON - Tel. 04979-1257

**CASTELIJNS
NAAIMACHINES**
Breestraat 2c
Hoogeloon
Telefoon 1321

MEULENBROEKS

Aannemer van Grond- Weg- en Waterwerken
Zand en grinthandel
De Hoef 12B
5528 CA Hoogeloon
Telefoon 04978-2252
Telefax 04978-1565

IETS TE VIEREN ?
Geef een:

**VWV
GESCHENKBON**

Te besteden in duizenden winkels in heel Nederland!
Te koop in waarden van : 10.= tot 100.= bij:

VWV Veldhoven
Meiveld 1 (Gemeentehuis)
Veldhoven
Tel.: 040-584411
Fax : 040-549110